

nyim 15:
A feminista kritika
és a metszetelemélet

2019. október 4-5.

TNT, Társadalmi Nemek Tudománya
Szegedi Tudományegyetem

Jubileumi évéhez érkezett a szegedi gender-konferencia. A közös gondolkodás, kutatás és a kitartó érdeklődés eredményeként 2019-ben a TNT, Társadalmi Nemek Tudománya Kutatócsoport *tizenötödik* alkalommal rendezi meg éves konferenciáját, melynek célja a különféle magyarországi és a magyar diaszpórában létező, illetve magyarként elgondolt társadalmi és kulturális gyakorlatok, intézmények és reprezentációk vizsgálata a 'gender' és a 'szexualitás' nézőpontjából.

A 15. konferencia hívószavául a *metszetelméletet*, az *interszekcionális* megközelítési módot választottuk. Olyan előadásokat igyekeztünk összeválogatni, amelyek a gender/szexualitás viszonyok intézményesülését és reprezentációit vizsgálják a kultúratudomány, az irodalomtudomány, a nyelvészet, a médiatudomány, a pedagógia, a történettudomány, tudománytörténet, a politológia, a szociológia, a közgazdaságtudomány vagy a pszichológia területén; továbbá amelyek különféle mozgalmakban, civil szerveződésekben szereztek tapasztalatokról számolnak be, arról hogy miként és mennyiben lehet a megosztó érdek- és értékkülönbségeket meghaladni, szövetségeket építeni a metszetszemlélet alkalmazása révén. Az előadások, reményeink szerint, egyrészt az interszekcionális megközelítési mód alkalmazásának bemutatását szemléltetik konkrét jelenségek kapcsán. De reméljük, hogy elméleti, általános kritikai reflexiók is elhangzanak, melyek napjaink sokféle (nemzeti és transznacionális) hatalmi gyakorlatainak és elnyomó intézményeinek (rasszizmus, globális kapitalizmus, idegengyűlölet, transfóbia, testiépségterror) egymásra gyakorolt hatását, egyberendeződését, együttműködését vizsgálják a feminista kritikai elméletek kidolgozása érdekében.

A Szervezők:

Barát Erzsébet
b_zsazsa@freemail.hu

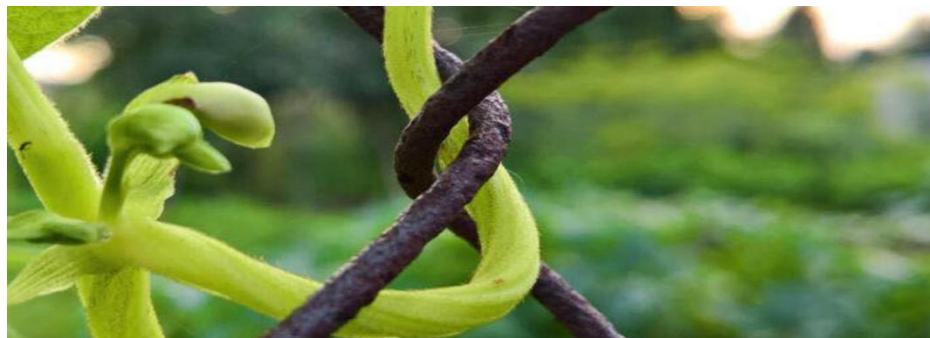
Zámbóné Kocic Larisa
gender@ieas-szeged.hu

PROGRAM

PÉNTEK, 2019. október 4.

13:00 MEGNYITÓ (Kari Konferenciaterem)	
13:30–15:30 PLENÁRIS ÜLÉS (Kari Konferenciaterem). Vitavezető: Kérchy Anna	
Csányi Gergely – Kováts Eszter: A struktúrától az egyéni attitűdökig: Az interszekcionalitás koncepcionális és politikai kihívásai	
Antoni Rita: Meghaladni a hamis dichotómiákat: A metszetszemléletű feminizmus magyarországi lehetőségei	
Tóth Andrea: Identitás-politikák válsága. A különbségtől a sokféleség felé	
Barát Erzsébet: A jelentés plurális struktúrája – A jel(entés) a valóság tükröződése/a (valóság nélküli) autonóm jel-konstrukciók inverzén túl	
15:30-16:00 KÁVÉSZÜNET ☕	
16:00-18:00 SZEKCIÓK	
A–Vitavezető: Tóth Zsófia Anna (Kari Konferenciaterem)	B –Vitavezető: Federmayer Éva (X-es terem)
Király Boglárka – Szőőr-Fülöp Luca: Afrikai hallgatónők megkülönböztetése Debrecenben	Berán Eszter, Déri Judit & Simon Lajos: Transzszexuális személyek fejlődési jellegzetességei: narratív megközelítés
Lendák-Kabók Karolina: A nyelv, mint a társadalmi egyenlő(tlen)ség performatív metaforája: metszetelméleti szempont	Koller Nóra: Fialat *transz vlogerek és a gyermekkor ábrázolása
Tóth Dalma: „Miért, hogyan és mikor kellene dolgoznom?” – A román határmenti nők munkavállalásáról	Perintfalvi Rita: Homofóbia és transzfóbia és ennek transzformációja a keresztény gondolkodásban
Rédai Dorottya: Diszkurzív interszekciók és társadalmi reprodukció	Zámbóné Kocic Larisa: Keresztény vagyok, tehát feminista
18:30-19:30 FOGADÁS (Radnóti Kávézó)	
19:30–21:00 „Születésnap Feminista Torta” – A vendéglátó Fajgerné Dudás Andrea , 'cukrász' és Barát Erzsébet , 'cukrászsegéd' (X-es terem)	

9:00–10:30 SZEKCIÓK	
A – Vitavezető: Tóth Andrea (Kari Konferenciaterem)	B – Vitavezető: Z. Kocic Larisa (X-es terem)
Kövér-Van Til Ágnes: A női alávetettség újratermelésének politikai technológiái	Zsigmond Andrea: <i>Ilon vitéz és a rock katonanői.</i> Avagy mit kapunk, ha megcseréljük a szerepeket?
Kérchy Anna: A nő mint növény – Feminista szubjektum szemiotika az antropocentrizmuson túl(?)	Kothencz-Török Katalin: Queer karakterek és a család reprezentációi a sorozatokban
Fajgerné Dudás Andrea: Vannak kortárs magyar feminista művésznők?	Molnár Csilla: A jobboldali webmédia genderképe Magyarországon
10:30–11:00 KÁVÉSZÜNET ☕	
11:00–13:00 SZEKCIÓK	
A – Vitavezető: Zsadányi Edit (Kari Konferenciaterem)	B – Vitavezető: Joó Mária (X-es terem)
Visnyei Petra: A szubjektívitásvesztés reprezentációi a <i>Megmaradt Alice-nek</i> c. regényben	Simon Lehel: A magyar Madonna, avagy a magyar gender
Huszár Ágnes: A 'zsidó nő' két arca	Fedor Zsuzsanna, Snakóczy Réka & Kengyel Judith Gabriella: A catcalling megítélése és arra adott reakciók összefüggése egyes pszichológiai tényezőkkel
Szlama Gabriella Zsófia: Századfordulós amazonok – a női sportruházat 1896-1914 között	Virágh Enikő: A tiszteletreméltóság konstrukciója
Kádár Judit: Irredenták lettek? Konzervatív magyar írónők 1920 után	Vona Noémi: A nők által nők ellen elkövetett erőszak felismerése interszekcionális keretben
13:00–14:00 EBÉD & KÁVÉSZÜNET (Radnóti Kávézó) ☕	

14:00–16:00 PLENÁRIS ÜLÉS (Kari Konferenciaterem) Vitavezető: Barát Erzsébet
Géczy Dorottya: Roma nők helyzete – fókuszcsoportos vizsgálat
Friedrich Judit: Interszekcionális identitás – Miért énekel a gyökereiről Boggie angolul?
Federmayer Éva: Az operaház fantomja: <i>Porgy és Bess</i> a budapesti Erkel Színházban
Annus Irén: Ellentétek feszítő hálójában, avagy az interszekcionalizmus magányos terei
16:00–16:30 Közönségsvavazás és DÍJÁTADÁS „Wonder Woman”, a legjobb előadásnak járó közönség-díj Átadja: Dés Fanni , előző évi díjazott
16:45–17:30 ZÁRÓ WORKSHOP – Moderátor: Barát Erzsébet és Zámbóné Kocic Larisa

ABSZTRAKTOK

Annus Irén

Szegedi Tudományegyetem

Ellentétek feszítő hálójában, avagy az interszekcionalizmus magányos terei

Az interszekcionalizmus az utóbbi két évtized egyik legnépszerűbb koncepciójává vált az angol-szász kultúra és identitás tudományok területén. Az előadás egy amerikai témájú kutatási projektre kíván reflektálni, mely arra a kérdésre kereste a választ, hogy miért olyan dühösek a Donald Trumpot az elnöki székbe szavazó amerikai fehér nők. A válaszok interszekcionalista keretbe történő vetítése egyrészt módszertani segítséget nyújtott a csoport társadalmi mintázatának, sokféleségének, bonyolult kapcsolatrendszerének felvázolásához, ugyanakkor felfedte az elméleti modell bizonyos hiányosságait is, melyek tovább mélyítik, mélyíthetik az egyén és az egyéni társadalmi csoportok feldaraboltságát, elzártságát, magányát. A kutatási eredmények felhasználásával az előadás az interszekcionalizmus kritikáját kívánja megfogalmazni s egyben reflektál Kimberlé Crenshaw (*On Intersectionality*, 2016) azon megállapítására, hogy az általa felvezetett modell eddig nem bizonyult sikeresnek egy tisztességesebb, nagyobb egyenlőségre törekvő társadalom megteremtésének tekintetében.

⌘⌘⌘

Antoni Rita

Nőkért Egyesület

Meghaladni a hamis dichotómiákat: a metszetszemléletű feminizmus magyarországi lehetőségei egy grassroots kezdeményezés tükrében

2016 elején tapasztaltam — elsősorban civilként tevékenykedve — a hazai feminista és LMBTQ aktivista életben olyan felfogással, amely a transznemű embereket a férfi szocializációjukból eredő (vélt) előnyekre hivatkozva, a nemi sztereotípiák (vélt) megerősítőiként a patriarchátus szekértolóiként, sőt

egyenesen nemi erőszakolónak láttatták őket, és/vagy ennek kapcsán kritizálták az ‘identitáspolitikát’ és az ‘emberi jogi szemléletet.’ A kezdeti döbbenet és értetlenség után, sokféle érveléssel találkoztam, a második hullám lesbikus, ill. women-only közösségeinek sajnálatos felbomlásával, a brit „gender recognition act” körüli kemény vitákkal és az újbaloldal Nancy Frasertől átvett ‘elismerés’ vs. ‘újraelosztás’ sarkított szembeállításával. A megoldás véleményem szerint az egyén vs. közösségfókuszú aktivizmus szembeállításának lebontásában, a két megközelítés integrálásában, valamint a genderfogalom kettős jelentésének (kívülről jövő társadalmi szerepelvárások vs. belsőként megélt identitás) és összefüggéseinek tisztázásában keresendő — nem a közép-kelet-európai helyzettől idegen kontextusokból átemelt előítéletekben keresendő. Erre tettünk a gyakorlatban is kísérletet egy olyan online csoport, a 2500 fős Genderfészek, majd blog, a kétszeres FRIDA-díjas Szabadnem alapításával, ahol feministák és LMBTQ emberek, kutatók és aktivisták, valamint érdeklődő és szolidáris cisznemű, heteroszexuális emberek különböző társadalmi helyzetek, élethelyzetek és világnézetek birtokában egymás tapasztalatait megismerhetik, és a patriarchális, hegemon érdekeket szolgáló megosztottság helyett együtt vehetik fel a harcot a ‘genderideológiát’ célkeresztbe állító hangulatkeltés, valamint a nemi sztereotípiák és a nemi alapú erőszak ellen. Előadásomban beszámolok arról is, hogy nem az amerikai interszekcionális feminizmus kritikátlan átvétele vezetett eredményre, hanem annak a hazai kontextusra adaptálása — e törekvésünket jelzi az is, hogy az idegen hangzású kifejezés helyett sikeresen vezettük be a „metszetszemlélet” fogalmát.

Barát Erzsébet

Szegedi Tudományegyetem

A jelentés plurális struktúrája — A jel(entés) a valóság tükröződése/a (valóság nélküli) autonóm jel-konstrukciók inverzén túl

Előadásomban a jelentés, a szignifikációs gyakorlatok történelmi materialista nézőpontból elgondolt modelljét kísérlem meg felvázolni annak érdekében, hogy a magyar feminista vitákban felerősödött bináris felfogás csapdáira felhívhassam a figyelmet. A bináris kategorizálási gyakorlat egyenlőtlen hatalmi viszonyok erőterében működik, s mint ilyen, szükségképp kitüntet egy adott

jellemzőt, amit egy bizonyos jelenséghez kizárólagosan társít s egyúttal kirekeszt minden mást ebből az asszociációs körből s termeli magát újra meg újra egyfajta fraktális logika mentén. Azt állítom, hogy ilyen bináris kategorizálási gyakorlat eredményeként működik a 'strukturális', mert 'valódi' társadalmi problémák szembeállítása a(z) innen nézve) csupán 'kulturális', s mint ilyen másodlagos, a strukturálisból szükségképp következő/levezethető küzdelmek és (feminista) felfogások szétválasztása. Az utóbbiak ugyanakkor 'egyéni' természetűnek is tétéleződnek, s mint ilyenek, a 'valós', 'közösségi' problémáktól az energiákat és figyelmet károsan elvonó jelenséggént neveződnek meg. Véleményem szerint a vagy-vagy logikán túllépő, részleges de lényeges szempontból előálló megkülönböztetés modellje és gyakorlata adhat lehetőséget a (feminista) emancipációs törekvések decentralizált, azonos hatalmi potenciállal felruházott, sokféle szereplő elgondolására és létrehozására, a különbségeken túllépni képes 'szövetségek' megteremtésére. Azaz, a mellett érvelek, hogy a jelentés ontológiai szempontból eleve plurális, többféle vektor mentén áll adott történelmi pillanatban többé-kevésbé koherens mintázatba, rendeződik egy-egy kitüntetett nézőpont mentén adott jelentéssel bíró fogalommal. A többféle hatalmi viszony adott mintázatba történő elrendeződését az 'interszekcionalitás' fogalmával lehet megragadni. Az kiválasztott szövegrészletek elemzése kapcsán arra is kísérletet teszek, hogy bemutassam, miként történik az 'interszekcionális' elemzési gyakorlat, mit jelent az a különféle elméleti szövegben sokat hangoztatott kijelentés, hogy az interszekcionalitás nem a különféle társadalmi totalitásra törekvő hatalmi viszonyok és társadalmi pozíciók mechanikus felsorolása, azaz nem az egymástól egyértelműen (a vagy-vagy logika mentén) megkülönböztetett viszonyok elemzése során előállt részeredmények 'összeadása' – ez a megközelítési mód valóban egyfajta, egymással 'versengő' skaláris sorba fogja rendezni az önmagában zártnak (self-contained) felfogott 'sokfajta' kirekesztettséget.

Berán Eszter

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

& Déri Judit és Simon Lajos

Semmelweis Egyetem

Transzszexuális személyek fejlődési jellegzetességei gyermekkorban, kamaszkorban és fiatal felnőtt korban: narratív megközelítés

A transzszexuális személyek viselkedése gyermekkorban, kamaszkorban és fiatal felnőtt korban a jellemző társadalmi elvárások szempontjából atipikusnak mondható. Vizsgálatunk a gyermekkori viselkedés ezen aspektusainak a családi reakciókkal és fiatal felnőttkori szexuális viselkedéssel mutatott összefüggéseinek feltárására irányul. Kutatásunkban a Semmelweis Egyetemen Pszichiátriai Klinikáján nemi átalakító műtétre várakozó 50 transzszexuális személy spontán íródott élettörténetét tartalom-elemeztük a gyermekkorban a választott nem irányában tanúsított attitűd, a családi viszonyulási módok, valamint a kamaszkori és fiatal felnőtt kori társas-kulturális alkalmazkodás szempontjából. Eredményeink azt mutatják, hogy a transzszexualitás korai felismerése a személy részéről, valamint az elfogadó családi hozzáállás, kielégítőbb társas-kulturális adaptációhoz vezet.

Csányi Gergely

Pécsi Tudományegyetem

& Kováts Eszter

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A struktúrától az egyéni attitűdökig – Az interszekcionalitás koncepcionális és politikai kihívásai ma

„Crenshaw interszekcionalitás-elképzelése nemigen foglalkozott az identitás és a reprezentáció felületes kérdéseivel, sokkal inkább a diszkriminációval és egyenlőtlenségekkel kapcsolatos mély strukturális kérdések érdekelték.” – Egy közelmúltbeli cikk (Coaston 2019) egyik megszólalója foglalta össze így Kimberlé Crenshaw interszekcionalitás-elméletének fókuszpontjait. Ezzel egyben utalt arra is, hogy hogyan változott meg mára a többszörös diszkriminációt a

különbéle elnyomó struktúrák egymásra hatásában megragadni hivatott elmélet fókuszsa. Előadásunkban más szerzők vonatkozó írásaira (Boltanski és Chiapello 2007; Soiland 2008; Haider 2019) és saját korábbi írásainkra alapozva (Barna, Csányi, Gagyí és Gerőcs 2018; Kováts 2019) megvizsgáljuk az interszekcionalitás fogalmának és az identitáspolitikának a viszonyát, és kifejtjük, hogy ezek mennyiben alkalmasak a társadalmi igazságtalanságok elméleti leírására és gyakorlati orvoslására, és hol vannak a korlátaik. Annak is utánajárunk, hogy az interszekcionalitás-fogalom számos országban megfigyelhető mechanisztikus és bunkósbót-szerű politikai alkalmazása mennyiben támaszkodik (támaszkodhat) a fogalom eredeti, jogi megfogalmazására, és mennyiben történt változás a fogalom tartalmával kapcsolatban. Az interszekcionális politika néhány kulcsfogalmának és politikai követelésének elemzésén keresztül járunk utána az identitáspolitika emberképének, valamint ezzel összefüggésben tudomány és aktivizmus viszonyának. Az állítjuk, hogy a kulturális fordulathoz és az identitások és nézőpontok fragmentációjához köthető megközelítés elveszítette emancipatórikus potenciálját, és egy tágabb, a kollektív cselekvést és szolidaritást aláásó individualizációs trendbe illeszkedik be.

Fajgerné Dudás Andrea

Magyar Képzőművészeti Egyetem, szabadúszó képzőművész

Vannak kortárs magyar feminista képzőművésznők?

A rendszerváltás után az első csak nőket bemutató kiállítás sorozat az Andrásí Gábor által szervezett *Vízpróba* sorozat volt, melyhez katalógus is készült és ténylegesen az első volt a nőművészet fogalmához kapcsolódóan, bár a legtöbb művész elzárkózott és tartózkodott a feminizmus szó használatától. A *Vízpróba* kiállítássorozat az Óbudai Társaskör Galériában és az óbudai Pincegalériában 1994. november 3. és 1995. november 9. között volt látható. Andrásí Gábor összesen 15 meghívott egyéni és egy csoportos kiállítást szervezett. Az 1990-es években a másik meghatározó, nemzetközi szintű nőművészeti kiállítássorozat a Fabényi Júlia által a Szombathelyi Képtárban rendezett *Cherchez la Femme I-III.* című kiállítás sorozat volt, melyhez két katalógus is tartozik. Ezen a kiállítás sorozaton szó szerint külföldi sztárok állítottak ki, akik azóta sem szerepeltek Magyarországon. E két kiállítás sorozaton szereplő művészek alkotásait elemzem. Hogyan változott meg témájuk és mit képviselnek ma 2019-ben?

Vallják-e magukat feministának vagy nem? A feminizmus miért negatív kategória? Van-e kortárs magyar feminista képzőművész 2019-ben és mit ábrázol? Ezekre a kérdésekre fogom előadásomban a válaszokat prezentálni.

Federmayer Éva

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az operaház fantomja. *Porgy és Bess* a budapesti Erkel Színházban

A 2019-es operaházi évad nagy port kavart eseményének feltárását kísérlem meg afro-amerikanistaként, a kritikai rassztudomány segítségével, melyben sarkalatos szerep jut a metszetelméleti irányultságnak. Mint ismeretes, a Magyar Állami Operaház művészeti titkára, az intézmény főigazgatójának utasítására, 2019. áprilisának elején a következő levelet küldte a *Porgy és Bess* című Gershwin-opera (fehér bőrű, magyar) szereplőinek:

Kedves Művészek, Főigazgató Úr kérésére küldjük Nektek a következő kérést. Az előadás előtt az alábbi nyilatkozat aláírását kéri tőletek színházunk vezetősege, melyet nyomtatott formában odaviszünk Nektek: „Én, alulírott kinyilvánítom, hogy identitásomnak elválaszthatatlan részét képezi az afro-amerikai eredet és tudat. Ezért is külön öröm számomra, hogy George Gershwin *Porgy és Bess* című operájában felléphetek.

A 28 szereplőből 15-en írták alá a nyilatkozatot, 13-an nem. Előadásomban röviden kitérek eme abszurd performansz jogi hátterének felvázolására, ám célom inkább az, hogy elemezzem a nemi, faji és osztályérdekekkel megdolgozott nyilatkozatháború diszkurzusát, mely az Erkel színházi produkciót a művészi szabadság jegyében — ideológiai/hatalmi és anyagi nyereség érdekében — szabad rablás tárgyának tekinti. Mindez pedig történik egy olyan neoliberalis, poszt fasiszta és “alt right” jegyeket mutató társadalmi térben, melyben a nemzetösszetartó hatalmi diszkurzus argumentációja fajtisztaságra épül, megakadályozandó azt, hogy „a mi bőrszínünk, a mi hagyományaink, a mi nemzeti kultúránk keveredjen mások bőrszínével, hagyományával és kultúrájával” (Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke). Érvélemben szerepet szánok a kortárs afroamerikai kultúrában tapasztalható “poszt-raciális”

jelenségének is, mely felől az Erkel Színház látszólag fajon túliságot hirdető identitáspolitikája — reményeim szerint — új megvilágításba kerül.

Fedor Zsuzsanna, Snakóczy Réka, és Kengyel Judith Gabriella

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

A catcalling megítélése és arra adott reakciók összefüggése egyes pszichológiai tényezőkkel

A catcalling nem csak kellemetlen élmény, melyet a legtöbb nő legalább egyszer átél élete során (MacMillan, Nierobisz & Welsh, 2000). A catcalling egy mechanizmus, amely által a hagyományos nemi szerepek, az ágens férfi és a passzív női szerep megerősítést nyernek, ezáltal a szexista rendszer is. Amennyiben a zaklatásra passzivitás, vagy jószándék-tulajdonítás a válasz a nők részéről, az normatívként láttatja a jelenséget, így megerősítve az egyenlőtlen nemi szerepeken alapuló szexista rendszert (Fairchild & Rudman, 2008). Ennek egyik eredménye a rendszerigazolás jelensége, mely hatására az egyén akár olyan csoportközi viszonyokat, társadalmi berendezéseket is igyekszik legitimálni, melyek ellentmondanak a csoport vagy az egyén érdekeinek (Jost & Banaji, 1994). Ennek számos negatív pszichés hatása van, mint például az erőszaktól való állandó félelem (Fairchild & Rudman, 2008), vagy az alacsony önértékelés (Saunders és mtsai., 2016). A mélyebb megértés érdekében fontos feltárni, milyen tényezők állnak kapcsolatban a jelenséggel, mik nyújthatnak védelmet, hogy segítsék az egyén megküzdését a jelenséggel. Jelen vizsgálat két részre különül. Az 1. vizsgálat felvetése arra irányul, hogy a férfiak és nők közötti status quo fenntartására való késztetés, a rendszerigazolás jelensége hogyan befolyásolja a nők zaklatás során felmerülő vélekedéseit és alkalmazott megküzdési módjaikat, továbbá kitér önértékelésük, valamint a megküzdés módjaik összefüggéseire is. A 2. vizsgálat célja azon tényezők felderítése, melyek segítik a catcallinggal való aktív megküzdést, valamint csökkentik az önvádat, a rendszer fenntartását segítő jószándék-tulajdonítást, és a zaklatás pozitív megítélését. A kutatás megkísérli a domináns csoport által észlelt fenyegetettség catcallinggal való kapcsolatának feltárását is.

Friedrich Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Interszekcionális identitás — Miért énekel a gyökereiről Boggie angolul?

Boggie (Csemer Boglárka) a sanzon, a jazz és a világzene stílusainak metszetében alkotja és adja elő dalait. Nemzetközi szinten is egyike a leginkább elismert magyar énekeseknek. Zenéjéhez hasonlóan identitása is metszetidentitás: Magyarországot képviselte a 2015-ös Eurovíziós dalfesztiválon Bécsben, de magyar dalai mellett franciául és angolul is ír és előad dalokat, ahol a nyelv, a zenei stílus és az előadás hangulata együtt idézi meg az illető kultúrát. Az a dala, amely a gyökereiről szól, történetesen angolul íródott. Az előadás azt vizsgálja, hogyan zajlik egy valamilyen szempontból problémásnak tekintett identitás (legyen az etnikai, gender, vagy vallási identitás) bemutatása, milyen lehetőségek állnak egy olyan előadóművész (vagy más író-költő) előtt, aki beszélni akar az identitásáról, de ezt nehéz feladatnak ítéli. Bár minden identitás metszetidentitás, a metszetek egymáshoz való viszonya vagy társadalmi beágyazottsága nagyon különböző lehet. A metszetidentitásnak az a tulajdonsága, hogy adott életpillanatokban egyes metszetekre lehet fókuszálni, lehetővé teszi, hogy ezalatt más metszetek takarásban maradjanak. Más körülmények között azután ezek a metszetek is előtérbe kerülhetnek. A nemzetközi siker fényében csak egy adalék, nem pedig meghatározó elem, például, Boggie esetében a magyarországi roma hovatartozás. Ennek tematizálására más énekeseknél is láthattunk más típusú kísérletet. Boggie esetében az az érdekes, hogy az a dal, amely a saját bevezetője alapján a gyökereiről szól, amelyben megjelenik Csepel és a panellakás, angolul hangzik el a magyar színpadokon is, és alig utal etnikai elemekre. Vagyis egy kimondottan az eredetet bemutató dal a megjelenítésre kiválasztott identitásmetszetet erősen takarva, többszörösen rejtjelezve és kódolva jeleníti meg, még a siker adta biztonságban is.

Géczy Dorottya

Pécsi Tudományegyetem

Láthatatlan nők. Roma nők helyzete — fókuszcsoportos vizsgálat

Nemi szerepünk kitüntetett, pervazív szerep, mely áthatja és befolyásolja az egyén minden más szerepviszonyát, s mit minden szerepünk, ez is kultúránk bonyolult összefüggéseibe ágyazódik. A nők láthatatlansága olyan etnometodológiai fogalom, mely arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy a legtöbb kisebbség-kutatás a kisebbségeket aszexualisként kezeli, ezzel figyelmen kívül hagyva a hatalomtól való megfosztottság súlyosbító tényezőjét: a kisebbségi nő helyzetét. Magyarországon a romák napjainkban is előítéletnek és diszkriminációnak vannak kitéve, ezért a saját közösségbe való fordulás, a kultúra és hagyományok fennmaradása, azoknak mély tisztelete fontos a számukra. A nő szerepe adott kultúra fennmaradásában pedig jóval nagyobb (és nem csak a reprodukció miatt), mint a férfiaké, ezért is korlátozza őket keményebben a közösség. Ugyanakkor a roma nők továbbtanulása és munkaerőpiacon való megjelenése elengedhetlenné vált a családok számára, ami gyakran emancipációs igényeket vonz maga után. A roma nők tehát kiemelten veszélyeztetettek: a hagyományosabb roma női szerepfelfogás a többségi társadalomba való integrációt nehezíti, a modernebb felfogású roma nők pedig a saját kisebbségi kultúrájukból lehetnek kirekesztve. A téma mélyebb megismeréséhez a fókuszcsoportos vizsgálatot választottam. A kutatás célja a romák társadalmában, kultúrájában feltárni, milyen nemiszerep-konstrukciók léteznek, és ezekkel mennyire képesek azonosulni, ütközni a megkérdezett női válaszadók, illetve hol vannak azok a pontok, amik mentén eltérés, változás figyelhető meg. A kutatásban összesen 29, magát romának valló személy, 15 nő és 14 férfi vett részt.

Huszár Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A 'zsidó nő' két arca

Az előadás két, a zsidó nőkkel kapcsolatban elterjedt sztereotípiát jár körbe. Mindkét séma a férfihatalom és tekintély szubverzív aláaknázásának is

tekinthető: (1) A veszélyes csábító, aki tönkreteszi azt a férfit, aki nem tud ellenállni szépségének. A Bibliában Delila levágja a szerelmes Sámson haját, ezzel elveszi az erejét, kiszolgáltatja az ellenségnek, halálát okozza. Judit elcsábítja Holofernest, népe ellenségét, majd megöli, levágja a fejét. Mindkettő kedvelt motívuma volt művészi alkotásoknak, melyek kiaknázták az ellentétekből (élet – halál, szerelem-gyilkosság) adódó lehetőségeket. Ez a sztereotípa erősen elterjedt a mindennapi gondolkodásban. Ezt a Jókai Mór Nagy Bellával kötött házassága körül kialakult közvélekedés bemutatása igazolja. (2) A „zsidó anya” (jiddise mame), a családját imádattal szerető, kiszolgáló anya, aki szeretetével magához köti, infantilis függőségben tartja gyermekeit. A jiddise mame a zsidó közösségek belső (ön)sztereotípiájából önállósult, és lett a popkultúra közismert alakja. Viccek, tévés sorozatok hőseként erősít meg egyfajta enyhén negatív sztereotípiát.

Kádár Judit

Eötvös Lorán Tudományegyetem

Irredenták lettek? Konzervatív magyar írók 1920 után

Az *Új Idők* a huszadik század első felének legnépszerűbb, a középosztályba felemelkedni vágyó vagy oda tartozó, főként női olvasóknak szánt irodalmi-kulturális hetilapja volt, amely tükrözte és egyben alakította az ún. „úri középosztály” társadalmi normáit. A keresztény úri középosztály nézetrendszerét propagáló lap másik fő, implicit célja megalapításától, 1895-től kezdve a magyarosítás, az asszimiláció segítése volt, minek következtében az első világháborút követő összeomlás következtében a lap irányváltásra kényszerült. Az *Új Idők*nek már az első évektől voltak konzervatív, illetve liberális konzervatív beállítottságú állandó női munkatársai, de közölt verseket és elbeszéléseket más politikai nézeteket valló, akár magukat feministának nevező női szerzőktől is. Előadásomban azt vizsgálom, hogy a folyóiratban rendszeresen közreműködő írók, köztük is elsősorban Kosáryné Réz Lola és Tutsek Anna, miként ábrázolták az *úri középosztálynál alacsonyabb társadalmi státusú, nem magyar női szereplőiket* az első világháborút megelőzően, illetve 1920 után. Az interszekcionális megközelítésmódot használó előadás célja annak feltárása, hogy a Horthy-korszakban sikeressé vált írók, akik maguk is asszimilánsok voltak – Kosáryné Réz szász, Tutsek örmény ősökkel rendelkezett,

s szülőföldjük is más államokhoz (Csehszlovákiához, illetve Romániához) került –, elfogadták-e a két világháború közti hivatalos irredenta ideológiát, melynek egyik alkotó eleme a környező új államok nem magyar etnikumú lakosságának lenézése.

Kérchy Anna

Szegedi Tudományegyetem

A nő mint növény — Feminista szubjektumszemiotika az antropocentrizmuson túl(?)

A feminista szubjektumszemiotika és irodalomelmélet alapvetése szerint a nő alárendelt vágytárgyból cselekvőképes alanná válásának elengedhetetlen feltétele az önálló hangon való megszólalás kiváltsága. Ahogy Séllei Nóra 19. századi angol nőírókat tárgyaló tanulmánykötetének Weöres Sándortól kölcsönzött/újraírt címe (*Lánnyá válik, s írni kezd*) sugallja, a galagonya bokornak lánnyá kell válnia ahhoz, hogy írni kezdjen. Jelen előadásomban megfordítanám ezt a hipotézist és a feminista szubjektumszemiotika antropocentrizmuson túli lehetőségeire rákérdező műalkotásokat elemzek. Az emberközpontúság értelmezési keretén túllépő, kreatív, feminista ellennarratívák a női szubjektivitást a galagonyaság, a növényi lét, a csönd-élet tapasztalataival/metaforáival társítják. Azt állítom, hogy a női szubjektum sokféleségének megragadására tesznek kísérletet a kirekesztő gyakorlatok sokrétű összefonódásainak leleplezésével az olyan komplex szövegek, mint a koreai Han Kang *Növényevő* című regénye, a német Andrea Zittlau *Fák* tematikájú versképeslap önkéntes sorozata, vagy a növényi csendélet önarckép nemzetközi (Frida Khalo, Georgia O'Keefe) és hazai példái (*Csöndesen. Kortárs magyar csendélet*, Budapesti Fotófesztivál, 2018).

Afrikai hallgatónők megkülönböztetése Debrecenben

A magyarországi egyetemeken egyre nagyobb számban tanulnak külföldi hallgatók a fővárosi és vidéki felsőoktatási intézményekben egyaránt. Az általunk vizsgált Debreceni Egyetemen a 2018/2019-es tanévben 5664 külföldi diák folytatta tanulmányait. A hátrányos megkülönböztetés, a diszkrimináció a szociológia egyik legfontosabb kutatási területe. Az ösztönös vagy tudatos kirekesztő, illetve megalázó cselekedetnek számos okból lehet valaki elszenvedője. Különösen specifikus helyzetben vannak az afrikai hallgató nők, mivel nem csupán földrajzi származásuk miatt érheti őket megkülönböztetés, hanem női nemükből kifolyólag is. A kirekesztés különböző formái beépültek a mindennapokba, a leghétköznapibb helyzeteket is megnehezíthetik. Évéggett vizsgálatunk célja, hogy feltáró kutatás kereteiben bemutassuk, hogy az afrikai származású egyetemista nők a megkülönböztető magatartás mely fajtáival találkoznak debreceni ittlétük során. Ehhez kvalitatív módszerrel, interjúval kérdezzük meg tíz érintett személyt. Konkrét személyes példák segítségével szemléltetjük a hátrányos megkülönböztetés verbális és fizikai megjelenési formáit, illetve az e mögött álló okokat és egyéb tényezőket. Kutatásunk során a megkülönböztető magatartás megjelenési formáit tíz dimenzióban kívánjuk vizsgálni. Ide sorolhatóak a munkavállalási nehézségek, szórakozási szokások, egyetemi mindennapok. Kutatásunk különösen jelentős, mert jelenleg Debrecenben nem működik olyan egyesület, amely a nők jogaira, vagy az atrocitások megelőzésére, kezelésére fókuszál. Bízunk benne, hogy tanulmányunk hivatkozási alapot teremthet egy ilyen szervezet létrejöttéhez.

Koller Nóra

Saarland University

„Amikor kisebb voltam, kutya volt a társadalmi nemem”: Fiatal transz* vloggerek és a gyermekkor ábrázolása

Ez az előadás azt vizsgálja, miként értelmezik a gyermekkor fogalmát fiatal transz* YouTuberek. A közösségi média az önkifejezés és a képzelt transz* közösségek megteremtésének és fenntartásának fontos terepe (Raun 2010). Az

itt megosztott, mediatizált személyes tapasztalatok – más témákkal ellentétben – nem csupán a hasonló érdeklődésűeket vonzzák, de lehetőséget kínálnak a túlélésre is (McNeill 2014; Lambie 2010). A vloggerek a testi változás fizikai hatásait – hormonkezelés, beszédhang megváltozása, menstruáció, nemi átalakító műtét – a hétköznapi élet olyan jelenségeivel kötik össze, mint a sztárokért való rajongás és az öltözködés. A fiatal trans* vlogokra fókuszálva célozom a tranzíció ('átmenet') fogalom komplex értelmezése: a szó hagyományosan a gyermekkor különböző fázisain való végig haladásra utal. A transz* gyerekek számára különösen megkérdőjeleződik ez a bináris teleológia (lm. korai élettörténet megzavarása, Berán, Déri és Simon, 2018; Kennedy 2012). A téves társadalmi nemi attribúcióval és a testi azonosulással kapcsolatos ellenérzések még intenzívebbé válnak a pubertáskor beköszöntével. A cselekvő, alkotó részvétel a közösségi médiában megküzdési stratégiának tekinthető: a platformok felszabadító, alternatív terek, ahol összekapcsolódhatunk a kortársakkal és támogatói hálózatokat hozhatunk létre, túllépve az otthon és az iskola korlátain (Moss 2010). A közösségi média szintén átmeneti tér, ahol a sikeres transz* tranzíció dokumentálása után egyesek el is hagyják a transz* jelzőt az elért identitásból.

Kothencz-Török Katalin

Szegedi Tudományegyetem

Queer karakterek és a család reprezentációi a sorozatokban

Hagyományos megközelítésben a család társadalmi konstrukciójának egyik fő pillére a nukleáris család modellje, amelynek alapja a heteroszexuális szülőpár és az anyai és apai szerepre készülő, ezekbe a szerepekbe belenevelődő gyermekek, így biztosítva a modell túlélését és dominanciáját. Ennek egyik fő terepe a televíziós sorozatok. Az első szériáktól kezdődően a család közege van a történetek középpontjában, az évtizedek során a család intézményét érő különböző kihívásokra reflektálnak. Mindezt leggyakrabban a nukleáris családmódellemel magasztalásának jegyében teszik, ami újfent a tradicionális konstrukciót kívánja megerősíteni. Azonban egyre gyakrabban figyelhető meg olyan queer karakterek televíziós- és websorozatokban való szerepeltetése, ahol ezen karakterek családkonstrukciói, családon belüli elfogadottsága áll a narratíva középpontjában. Előadásomban három ilyen (tévére vagy webre

készült) sorozat szereplőit vizsgálom: *Glee*, *Sense8*, *Pose*. Mindhárom szériában a család kulcsfogalom, amiben kiemelt figyelmet kap az etnikai és szexuális sokféleség.

Kövér-Van Til Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A női alávetettség újratermelésének politikai technológiái

A tanulmány azokat a politikai technológiákat és igazságrezsim konstrukciókat elemzi, amelyek strukturálisan és a napi gyakorlatok szintjén is fenntartják és újratermelik a nők gazdasági és egzisztenciális függőségét, hatalomból való kizorítottságát. Bizonyos politikai-gazdasági konstellációk keretein belül az önmeghatározás és önrendelkezés útjainak korlátozására tett hatalmi törekvések mindkét nemet érintik. Ám különösen a nők számára tartogatnak nehezen felismerhető demográfiai csapdát. A téma egyik kulcsfogalma Foucault (2007) „governmentality” (kormányzási mentalitás) koncepciója, amely azt a módot jelenti, ahogyan a hatalom az állampolgárt céljai érdekében formálja. Mit is jelent ez? Azt, hogy a mindenkor regnáló hatalomnak megvannak az eszközei arra, hogy az állampolgárt úgy formálják, hogy a hatalmon lévők céljai érvényesülhessenek.

Lendák-Kabók Karolina

Újvidéki Egyetem

A nyelv, mint a társadalmi egyenlő(tlen)ség performatív metaforája: metszetelméleti szempont

A dolgozat célja feltárni az Újvidéki és Belgrádi Egyetemek etnikai rétegződését, annak hatásait kisebbségi közösségből származó nőkre és férfiakra, különös tekintettel a magyar nőkre. A metszetelméletet alkalmazva, az egyetemi tanárok és hallgatók narratíváit elemzem, melyben a tanulmányaik vagy tanításuk során megélt nyelvi nehézségeikről beszélnek. A dolgozat 45 mélyinterjú alapszik, ahol az interjú alanyai nemzeti kisebbségből származó magyar, szlovák és román tanárok, hallgatók, illetve a többségi társadalomhoz

tartozó szerb hallgatók és tanárok (nők és férfiak). A nyelvhasználat során artikulálódó identitás performatív jellege abban rejlik, hogy a nemzeti kisebbségekből származó nők és férfiak narratív stratégiái a megélt hátrányos megkülönböztetéssel való birkózást beszélik el. Ennek kudarcait főként a nők narratíváiban találhatjuk, míg a férfiak egyfajta potenciált látnak a kétnyelvűségben. A posztkoloniális elméletekből átvett *Másság* fogalmán keresztül arra is keresem a választ, hogy miként látják önmagukat a kisebbségi hallgatók és tanárok ebben a folyamatban, illetve hogyan tudnak maguknak előnyt kovácsolni a többnyelvű/több kultúrájú intézmények hierarchikus rendjében. A dolgozat végül arra is magyarázatot keres, hogy lehet-e az etnicitás fogalmát feminista szemszögből figyelmen kívül hagyni vagy a kisebbségi közösségekben ez mindig visszatérő szempont?

Molnár Csilla

Soproni Egyetem

„Miért lett egyre mélyebb a női hang?” — A jobboldali webmédia genderképe Magyarországon

Előadásom elméleti hátterét a rituális kommunikáció James Carey által kidolgozott elképzelése adja, amely szerint a kommunikatív tevékenységek egyik fontos célja a valóság(kép) megeremtése, illetve folyamatos megerősítése, fenntartása. Így a közzétett web tartalmak interpretációjának módzatai is ezt a célt szolgálják. A rituális aktusként felfogott reprezentációk vizsgálata egyben lehetőséget ad bizonyos következtetésekre abban az összefüggésben, hogy milyenek tételezhetik a szerzők a megcélzott közönséget, illetve milyen olvasói fórumok, visszajelzések, kommentárok jellemzik az egyes oldalakat. Az előadásban elsősorban két jobboldali álláspont, az úgynevezett konzervatív feminizmus és az antifeminizmus felfogásának megnyilvánulásaira és a köztük lévő ellentétre fókuszálok akülönböző magyar nyelvű portálok, weboldalakat vizsgálva. A Magyar Nő, Talita, Családháló, Férfihang, Női hang portálokon megjelenő tartalmakat abból a szempontból vizsgálom, hogy a feminizmus törekvéseit, céljait, illetve a társadalmi nemi szemlélet témáit miként interpretálják. Elemzem az ennek nyomán kirajzolódó női és férfi szerepmintákat, értékeket, normákat, elvárásokat, illetve azt, hogy az egyes keretezések során melyek a jellemző, visszatérő témák, hogyan

kapcsolódnak napjaink nőket érintő társadalmi-kulturális problémáihoz, és milyen “megoldásokat” próbálnak felkínálni. Választ szeretnék találni arra is, mennyiben szolgálják ezek a normatív képzetek a jelenleg uralkodó hatalmi gyakorlatot, és milyen meggyőzőési eljárásokkal próbálják a szövegek vonzónak, igaznak és lényegszerűnek beállítani saját álláspontjukat.

Perintfalvi Rita

Universität Graz

Homofóbia és transzfóbia és ennek transzformációja a keresztény gondolkodásban

Alapvetően öt teológia diszkurzust lehet elkülöníteni egymástól, ebből az első négy (az archaikus, az apokaliptikus, a természetjogi és a patrisztikus) könnyen és gyorsan felhasználható az LMBTQ emberekkel szembeni ellenszenv, undor és gyűlölet teológiai megalapozására. Az ötödik, a liberális diszkurzus ezzel szemben pedig éppen a homofóbia átalakítására szolgál. A *liberális diszkurzus* alapjául a történet-kritikai bibliaértelmezési módszer ismeretei szolgálnak; a szentírási szövegeket azok kulturális és társadalomtörténeti kontextusával együtt vizsgálja és kimutatja azokat az egyes szövegekben rejlő eszmetörténeti és teológiai konstrukciókat, amelyek a szövegek keletkezési korának termékei és ezért nem tekinthetők reflexió és kritika nélkül „örök érvényűnek”. Így tilossá válik a szövegek szó szerinti értelmezése. Ez a liberális szemlélet a katolikus egyházban is megjelenik, de ott sokkal kevésbé tud meggyökerezni, aminek oka a hatvanas évek szexuális forradalma után felerősödő ún. antimodernista törekvésekben keresendő. Ezeknek a törekvéseknek a háttérében különféle félelmek húzódtak, melyek szerint a szexuális szabadosság megfertőzi majd a keresztény értékrendet, ill. megerősíti a liberalizmust s a szekularizáció az egyházat hatalomvesztéssel, társadalmi pozíciója gyengülésével fenyegeti. Ezért II. János Pál és XVI. Benedek óta a katolikus egyház igyekezett ellehetetleníteni minden olyan teológiai irányzatot, amely bármiféle társadalomtudományos indíttatással rendelkezett, ill. a progresszív szemléletű katolikus tételeket a szexuálmorális kérdésekben teljesen háttérbe szorították. Mindez lényegében a 2014-es családshinódusig folytatódott, ahol Ferenc pápa új cselekvési tereket akart megteremteni, de talán maga sem számolt a konzervatív körök rendkívül erős ellenállásával. A pünkösdhétfőn kiadott

vatikáni gender-dokumentum is sajnálatos módon erőteljes transzfób gondolatokat tartalmaz, ami újabb etikai reflexiót igényel.

Rédai Dorottya

Central European University

Diszkurzív interszekciók és társadalmi reprodukció: Roma lányok szexualitása, etnikai és osztály-pozíciója egy iskolai közegben

A 2019-ben megjelenő könyvem alapjául szolgáló kutatásban a nem, a szexualitás, az etnicitás és a társadalmi osztály interszekcióit vizsgáltam egy magyarországi középiskolában, etnográfiai módszerekkel. Arra kerestem a választ, hogy a szexualitás iskolai diszkurzusai hogyan konstruálják a diákok nemi, etnikai és osztály-hovatartozását és ezzel együtt hogyan reprodukálják a társadalmi egyenlőtlenségeket a középfokú oktatás intézményes keretein belül. Előadásban a tanárokkal és diákokkal készült interjúrészek segítségével szeretném bemutatni, hogyan elemezhetőek azok a gender/szexualitás diszkurzusok, amelyek etnikai és egyben osztály-kategóriákat hoznak létre. A bemutatott interjúrészek roma lányok szexualitásáról szólnak és a szexualitáson keresztül jelölik ki egyértelműen e lányok helyét az iskolai, sőt az iskolán túli etnikai és osztály-hierarchiában is. Ez a két kategória nemcsak metszi egymást, hanem az osztály és az etnikum konvergál, egymás nélkül nem értelmezhető ezekben a diszkurzusokban. Az interszekcionális elemzések gyakran két szubjektum-kategória metszéspontjára fókuszálnak. Elemzésemben kísérletet teszek annak megvizsgálására, hogy mi történik ott, ahol több ilyen szubjektum-kategória diszkurzívan összetalálkozik, és ennek nagyon is materiális következményei lesznek. Úgy vélem, ez a szemléletmód, amely a diszkurzus-elemzésbe bevonja az etnicitás és a szexualitás metszeteit is, mintát adhat a társadalmi osztály-pozíciót középpontba állító materialista feminista megközelítések perspektívájának kiszélesítéséhez.

Simon Lehel

Független kutató

A magyar Madonna, avagy hogyan lesz egy popikon szexualitásából magyar gender?

A popikon Madonna nyilatkozta többször, hogy “homoszexuális férfi heteroszexuális női testbe zárva”. Ez „jól csengett” a médiavilágban, mindenki egy popsztár vicces szexista elszólásának tartotta, pedig ilyen interszekcionális genderstruktúra nagyon is létezik. Egy interjúalanyom, a 15 éves korában megélt szeretkezés kapcsán ugyanezt a mondatot fogalmazta meg, „heteró női testbe zárva egy homoszexuális férfi” arra az eseményre reflektálva, amikor először szerette őt egy meleg férfi meleg férfiként. Interjúalanyom most 25 éves meleg transz férfi, szexista elnevezéssel „meleg FtM”, ahogy a szexipar ezt nevezi szokta a korrekt genderformulák helyett. Jelenleg már túl van a hiszterekatómián, tesztoszteron kezelést kapott miközben anyja a műtét során „a női test szétkasabolásáról” beszélt. Cisz meleg közegben él Debrecenben, a transz világban ő „meleg”. Hallgatóként viszont minden egyetemi vizsgán elkéri a nemváltoztatottságát igazoló személyi igazolványát, hogy elhiggyék az egyetemi oktatók, hogy lehet „férfineve egy lánynak”. Ebben a háromkomponensű interszekcionalitásban élete nem a “kultikon”-é, nem „meleg FtM szex-szenzáció”, hanem a vágyaival viaskodó meleg transzférfi, melyek folyamatosan meghaladják egyéni lehetőségeit. Egy „gendert tagadó” országban interszekcionális létével önmaga bizonyítja a gender studies magyar társadalmi létjogosultságát: „transzgendere van.”

Szlama Gabriella Zsófia

Budapest Corvinus Egyetem

Századfordulós amazonok — A női sportruházat változása 1896–1914 között

A „hosszú” XIX. század folyamán az öltözködés (különösen a női ruházat) egyre nagyobb szerepet kapott: a nők kötelezettsége a reprezentációban merült ki (F. Dózsa 2014). Tennivalójuk tehát családjuk, férjük gazdagságának mutatása, vagy épp ellenkezőleg, szegénységének elrejtése volt. Egészen a XX. század

elejéig ez a nézet volt a meghatározó, amelyet leginkább az ekkor uralkodó szecessziós stílus mutatott meg. A nagy anyagigényű (és nehéz) ruházat mellett a nők szorosan fűzték a derekukat, amely számos deformitást okozott testükben (Szentesi 2016). A korszak számos változása (munkavégzési és tanulási lehetőségek kiszélesedése) mellett a nők megjelentek a sportpályákon: nemcsak nézőként, hanem mint testmozgást végzők. Ez az új társadalmi színtér azonban számos kérdést vetett fel, ambivalens érzelmeket váltott ki. Egyfelől a hosszú szoknya és a szoros fűző akadályozta a mozgást, másfelől a kényelmesebb és kisebb anyagigényű ruházat az erkölcstelenség ítéletét hordozta magában. A kirekesztődés és a gúny kereszttüzebe került „amazonoktól” a férfiak féltették megszerzett vezető szerepüket, melyet korábban szellemi és fizikai fölányra hivatkozó indokkal szilárdítottak meg (Hadas 2003). Előadásomban a századfordulós nők által is gyakorolt sportok (lovaglás, biciklizés, tenisz, korcsolya, torna, vívás) ruházatának változásait szeretném görcső alá venni az elfogadottság, illem, egészség, erkölcsösség és szexualitás értékrendjének szemszögéből. Kutatásom komparatív történeti forráselemzés, ami kvalitatív tematikus elemzésen alapul, a korabeli illemkönyvek, napilapok és képes lapok korpuszára épül.

Tóth Dalma

Debreceni Egyetem

„Miért, hogyan és mikor kellene dolgoznom?” – A román határ menti nők munkavállalásáról

A Szatmár és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék határ menti hátrányos helyzetű térségekben tapasztalható munkaerő-piaci helyzet feltárásakor a kereslet és kínálat vizsgálata mellett kíváncsi voltam az egyéni élethelyzetekből fakadó döntési mintázatokra, illetve motivációkra. A nők munkavállalási hajlandóságát, karrier lehetőségét, pályaválasztással kapcsolatos dilemmáját, társadalmi - és földrajzi mobilitását félig strukturált interjúkkal, és kérdőíves adatfelvétellel vizsgáltam. Arra kerestem választ, hogy a magas munkanélküliségi rátát mennyiben alakítja az oktatás és a képzett munkaerő keresletének diszharmóniája, valamint a hátrányos helyzetet erősítő értékek, normák és a közvélemény elterjedése, fennmaradása. Hipotéziseim között szerepel, hogy a nők hátrányos helyzetét befolyásoló tényezőit nagyban befolyásolják a családi

minták, a munkaerőpiac vertikális, illetve horizontális jellegzetességei, melynek sajátosságait a kutatott megyékben nem csak a hátrányos helyzet befolyásolja, hanem a határ menti munkaerő áramlása is. Továbbá az aktív korú nők élethelyzetének alakulásakor a családban betöltött szerep, a korábbi magán- illetve munkavállalással kapcsolatos sikertelenségek, a sztereotípiák, illetve elvárások is nagyban meghatározzák az ott életvitelszerűen lakó nők jövőjét. Kutatási kérdésként azt fogalmaztam meg, hogy a van-e szignifikáns különbség a női és férfi munkavállalók kilátásai között, éri-e a nőket ilyen szempontból negatív (esetleg pozitív) diszkrimináció? Mi kell ahhoz, hogy egy nő érvényesülni tudjon a munkaerő-piacon az említett megyékben, illetve hogyan képzelik el az érvényesülést, ha egyáltalán felmerül opcióként.

Tóth Andrea

Szegedi Tudományegyetem

Identitás-politikák válsága: A különbségektől a sokféleség felé

Korunk társadalmait sokféle jelzővel lehet és szokás leírni: különböző elméletek mentén beszélünk hálózati társadalomról, az információs társadalom valós virtualitásáról, technokulturális társadalomról, globalizált társadalomról. Ezekben az „új” információs hálózatok által hajtott, globális kapitalizmus által uralt, radikális technológiai változások által áthatott társadalmakban a végtelen számú elérhető kapcsolat és a nyitott tartalom-alakítás ellenére egyre jelentősebbé válik a több síkon érzékelhető és értelmezhető szakadék problémája, a társadalmi szakadék elmélyülése a hatalomhoz/információhoz/financiális tőkéhez való hozzáférés mentén. A jelen társadalmi életet minden szinten a töredezettség, a részlegesség, a különbségek hangsúlyozása, a „metaszint” felbomlása hatja át, az a posztmodern kondíció, ahol a „poszt” elsősorban a nagy magyarázó narratívák, az egységesség, az egyetemesség „utániságot” jelent mind társadalomtörténeti, mind szociológiai, mind gazdasági értelemben. Ezek az egyre táguló szakadékok pedig egyre nagyobb hullámokat vetnek a posztmodern társadalmakat jellemző, az etnicitás, a faj, a nem, a szexualitás, a vallás, a földrajzi régió, a kontinens, a nemzet történelmileg elhallgatott narratíváit kihangosító identitás-politikák körül is. A 21. század elején az identitás-politikák „újrátárgyalásának” lehetünk tanúi. Előadásomban ennek az

„újrátárgyalásnak” a bemutatására tesztek kísérletet, egy olyan útkeresésre, mely azt kutatja, miként juthatunk el a különbségekre építő részleges „mikropolitikák” felől egy reakciós fundamentalizmust elkerülő, poszt-identitás-politikai makro-politikai platformra, ahol a közös cselekvés kiindulópontja nem a „kik vagyunk” kérdés megválaszolása, hanem egy közös jövő építése a „mit akarunk” alapján.

Virágh Enikő

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A tiszteletreméltóság konstrukciója: Genderrel és osztállyal kapcsolatos önreprezentációk a nemi erőszak áldozatának narratívájában

Az erőszak szubkultúrájának elmélete szerint az erőszak az alsóbb társadalmi csoportokban a szegénységgel való megküzdési stratégia, a „kultúra” részévé válik, ez magyarázza a nemi erőszak gyakoribb előfordulását. Ez az elmélet azonban támadható abból a szempontból, hogy megerősíti a civilizálatlan, erőszakos és szexualitását kontrollálni nem képes munkásosztálybeli sztereotípiáját, valamint figyelmen kívül hagyja, hogy a nemi erőszak erősebb láthatósága ezekben a társadalmi csoportokban nem feltétlenül annak sűrűbb előfordulásából ered (Andersen 1988), hanem abból is, hogy az alsóbb társadalmi osztályba tartozó nemi erőszak vádlottakat nagyobb arányban tartóztatják le és ítélik el (Stanko 1985). A munkásosztálybeli áldozatok ugyanakkor kisebb eséllyel kapnak jogorvoslatot, és kevésbé számítanak hiteles áldozatnak (Phipps 2009). A nemi erőszakos ügyek tárgyalása (szemtanúk és bizonyítékok híján) gyakran a ki mond igazat kérdésre szűkül, ahol végső soron a vádló és a vádlott reputációja kerül mérlegre. (Lees 1996). Mind a büntetőjog gyakorlata, mind a közvélemény határt húz a „jó” és „rossz” nemi erőszak áldozat között, ahol a „jó” áldozat a tiszteletreméltó áldozat (Phipps 2009). A tiszteletreméltóság pedig összefüggést mutathat mind a gender-rezsimben elfoglalt pozícióval (Connell 2000; Schippers 2007), mind az osztályhelyezettel. Előadásom középpontjában a Kiss László-ügyben szereplő áldozat narratívájának elemzése áll. Elemzésemben a hangsúlyt a genderrel illetve az osztállyal kapcsolatos önreprezentációk vizsgálatára helyezem. Bemutatom, hogy az áldozat narratívájában milyen feminitás- és osztályhelyezet-

konstrukciókon keresztül teremődik meg a tiszteletreméltó áldozat képe, valamint hogyan erősítik, illetve gyengítik egymást a társadalmi nemi, illetve az osztályhierarchiában elfoglalni szándékozott identitáspozíciók.

Visnyei Petra

Debreceni Egyetem

A szubjektívitasvesztés reprezentációi a *Megmaradt Alice-nek* című regényben

A prezentáció az identitás és a szubjektívitas fluktuációit vizsgálja Lisa Genova *Megmaradt Alice-nek* (2007) című regényében, amely egy ötvenéves egyetemi tanár Alzheimer elleni küzdelméről, és a betegségből fakadó veszteségtapasztalásokról szól. Az író saját bevallása szerint arra törekedett, hogy autentikus, empatikus reprezentációt hozzon létre, ugyanis Alice karakterét személyes tapasztalatokra alapozta: Genova nagyanyja is Alzheimerben szenvedett. A neurológus szerző saját szaktudása mellett Alzheimer betegekkel és segítő szervezetekkel tartott kapcsolatot annak érdekében, hogy minél empatikusabb, személyközeli képet nyújthasson a betegség nehézségeiről. Alice fokozatosan veszíti el emlékeit, tér- és időérzékét, "nőiességét", és végül saját identitását. Alice összetett szubjektívitaspozíciójának dekonstrukciója belátást nyújt a többszörös másság megtapasztalásába. Sikeres nő, helyt tud állni anyaként és az akadémiában is, azonban a betegsége miatt fokozatosan elveszti eddigi készségeit. Ugyanakkor viszonylag fiatal Alzheimer-beteg, hiszen 50 éves, ami korainak számít a betegség kialakulásához. Társadalmi neme is késlelteti a helyes diagnózis megállapítását: a betegség első tüneteit tapasztalva, azt gondolja, hogy a menopauza okozta változásokat érzel. Alice fokozatos identitásvesztését és a családtagjai különböző hozzáállását vizsgálva fontos szempont a társadalmi nem szerepének kérdése a gondoskodás feladatainak ellátásában. Genderszemponitú olvasatot alkalmazva, a szubjektívitas dekonstrukcióját fókuszba helyezve vizsgálom, mennyire empatikus Alice cselekvőalanyiség-vesztésének és a családtagok küzdelmének reprezentációja.

Vona Noémi

Debreceni Egyetem

A nők által nők ellen elkövetett szexuális erőszak felismerése interszekcionális keretben

A nők által nők ellen elkövetett szexuális erőszak kívül esik a legtöbb szexuális erőszakra szóló kutatás fókuszán. Ennek egyik legfőbb oka a szexuális erőszak mesternarratívája, mely a szexuális erőszak egy bizonyos részét (fehér, középosztálybeli, cisz heteronormatív nézőpontú) tematizálja: interpretációja szerint a nemi erőszakot férfiak követik el nők ellen, ami azonban (tudatosan és/vagy öntudatlanul) elnémitja azon túlélőket, akik nem illenek bele ebbe az „ideális áldozat” kategóriába. illetve akiknek a története eltér a társadalmilag „elfogadott” szexuális erőszak tipikus forgatókönyve szerinti esetektől. Kétnyelvű kérdőívesre és mélyinterjúkra épülő empirikus kutatásom éppen az ilyen esetek vizsgálatára irányul, célom azoknak a társadalmi és egyéni viszonyoknak a feltérképezése, melyek (bizonyos esetekben) felelőssé tehetőek a nők közötti szexuális erőszakért. A komplex dinamikák elemzéséhez, valamint hogy elkerüljem az „ideális áldozat” csapdáját és a további leegyszerűsítő mesternarratívák létrehozását, a nők által nők ellen elkövetett szexuális erőszak kérdéskörének vizsgálata során az interszekcionális megközelítési módot alkalmazom. Az eddig beérkezett kérdőívek és interjúk elemzése alapján megállapítható, hogy az áldozatok részéről a nem kívánt szexuális tevékenységbe való „beleegyezés” hátterében az autonómia hiánya, a kapcsolatukat jellemző megfelelési kényszer és társfüggőség áll. Az áldozatok szabad akaratának elvesztésében a különböző elemek egyidejűleg játszanak közre. Gyakori a kapcsolatban a mindig rasszista töltető (hetero)patriarchátus megjelenése; a heteroszexista passzív/aktív modelltől eredő szerepekhez kötött magatartás kényszeres betartása; az internalizált társadalmi identitásokhoz kapcsolódó értékrendek és normák elsajátítása; az LMBTQ+ közösséghez való kötődésből fakadó dependencia; a megalázástól és/ vagy magánytól való félelem.

⌘⌘⌘

Zámbóné Kocic Larisa

Szegedi Tudományegyetem

Keresztény vagyok, tehát feminista

A feminista diszkurzusban a kereszténység gyakorta, nem indokolatlanul, a patriarchális gondolkodás melegágyaként jelenik meg. Ami nem is csoda, ha az intézményes vallásosság szerepét tekintjük napjaink anti-genderista megnyilvánulásaiban, illetve ha az egyházaknak a feminizmus nők mindennapi életét érintő vívmányainak visszaszorításában (abortusztörvények) játszott szerepét vesszük figyelembe – nem csak Magyarországon, de globálisan is. Előadásomban nem ezek meglétét kérdőjelezem meg (sajnos tagadhatatlan az eltörésük a politikai diszkurzusban is), hanem e jelenségek keresztény hivatkozási alapját. Olyan olvasatát szeretném adni a (protestáns/puritán) keresztény hitnek, amely szükségszerűen feminista, szocialista, környezettudatos és progresszív. Meglátásom szerint, bár nem minden feministának kell kereszténynek lennie, meggyőződésem, hogy minden hithű kereszténynek feministának kellene lennie. Előadásom célja, hogy visszaigényeljem a politikai és a vallási fundamentalizmus által kisajátított kereszténységet a gender diszkurzus lehetséges, pozitív fogalmaként.

Zsigmond Andrea

Babes-Bolyai Tudományegyetem

Ilon vitéz és a rock katonanői. Avagy mit kapunk, ha kanonikus alkotásokban megcseréljük a férfi és a női szerepeket?

Több olyan tanulmányt olvastam például Hódosy Annamáriától a *TNTeF* folyóiratban, amelyek hatással voltak rám. Egyre jobban érdekelni kezdett engem is, hogy a kanonikus, vagyis normatívként elfogadott irodalmi és más kulturális alkotásokban milyen szerepek kódolódtak, ezek a művek milyen női és férfi mintákat közvetítenek. Van a kolozsvári székhelyű Transindex.ro portálnak egy gender-kérdéseket feszegető blogja, a columbofelesége.ro. Ezen indítottam egy rovatot, amelynek címe *Szerepcsere*. Itt drámarészletek, versek, mesék, dalok, ill. újságcikkek szövegét közlöm újra, felcserélve bennük a nőt a férfival. Úgy választom ki a szövegeket, hogy erősen körvonalazva legyenek benne a szerepek, és érzem, hogy fura lenne ugyanezt fordítva olvasni.

Érdekes, hogy a fordított szerepekkel való közlés után újabb „fura dolgokra” lesz figyelmes az olvasó. Vagyis ami természetesnek tűnt, ha nőről olvastuk, most kényelmetlen, egy férfiről olvasva ugyanazt. Ez a módszer segít abban, hogy a már természetesként elfogadott hozzárendeléseket megkérdőjelezzük: az lenne ideális, ha egy férfi szereplő esetében sem éreznénk furának azt a cselekvést. Feltűnő például a *János vitéz*ben, hogy a lányt gyakran látják el kicsinyítő képzővel, a férfit meg nem; vagy egy vers esetében feltűnő lesz, hogy elég nagy korkülönbség esetén is természetesnek vesszük, hogy egy koros férfi költő egy hamvas kislány bájairól áradozik. Előadásomban az általam átdolgozott szövegek ilyen és hasonló jegyeiről szeretnék beszámolni. Esszészerű beszámoló lenne az ilyenszerű rádöbbenéseimről: mi történik például akkor, ha a pápa látogatásáról írott cikkben átváltoztatjuk nővé a férfiakat? Hány férfi marad a cikkben? És ne csodálkozzunk, ha annak az egy férfinak is kizárólag a ruházatáról fog az újságíró értekezni.

nyim15

nyim15

nyim15

RÉSZTVEVŐK

Annus Irén

Antoni Rita

Barát Erzsébet

Burrows, Antónia

Berán Eszter

Csányi Gergely

Fajgerné Dudás Andrea

Federmayer Éva

Fedor Zsuzsanna

Főző Eszter

Friedrich Judit

Fridl Viktória

Géczy Dorottya

Huszár Ágnes

Joó Mária

Kádár Judit

Kegyés Erika

Kengyel Judith Gabriella

Kérchy Anna

Király Boglárka

Koller Nóra

Kothencz-Török Katalin

Kovács Ilonka

Kováts Eszter

Kövér-Ván Til Ágnes

Lendák-Kabók Karolina

Molnár Csilla

Perintfalvi Rita

Rédai Dorottya

Simon Lehel

Szlama Gabriella Zsófia

Szőőr Fülöp Luca

Tóth Andrea

Tóth Dalma

Tóth Zsófia Anna

Virágh Enikő

Visnyei Petra

Vona Noémi

Zámbóné Kocic Larisa

Zerkowitz Judit

Zsadányi Edit

Zsigmond Andrea